

DİJİTAL ÇAĞDA DAVUTOĞLU DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ “SIFIR SORUN SÖYLEMİ” BAĞLAMINDA ANALİZİ

ANALYSE OF TURKISH FOREIGN POLICY DURING ARAB SPRING WITHIN THE CONTEXT OF “ZERO PROBLEM RHETORIC”

H.Emre ZEREN*, **E.Alper YILMAZ****, **Ahmet AKBULUT*****

* Yrd.Doc.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Söke İşletme Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, emre.zeren@adu.edu.tr

** Araş.Gör. Adnan Menderes Üniversitesi Söke İşletme Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, alper@adu.edu.tr

*** Araş.Gör. Adnan Menderes Üniversitesi Söke İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, ahmet.akbulut@adu.edu.tr

ÖZ

2009 sonrasında Türk dış politikası, önceki dönemlerin aksine komşularıyla arasındaki tarihsel, siyasal ve ekonomik sorunlarını çözmeye çalışmış, bu çerçevede diplomatik müzakerelere önem vermiş, bulunduğu coğrafyada istikrarın ve düzenin sağlanması için proaktif bir diplomasi yürütmeyi amaçlamış, bununla da yetinmeyerek uluslararası arenada arabuluculuk rolü üstlenmiş ve devletler arasındaki gerginliklerin sona ermesi için uzlaşmacı bir tutum sergilemiştir. Fakat Türkiye'nin yumuşak güç odaklı bu dış politikası çok uzun sürmemiştir. 2010 yılının sonlarına doğru başlayan, Ortadoğu halklarının özgürlük arayışlarını ve diktatör rejimlere karşı başkaldırılarını sembolize eden Arap Baharı'yla beraber Türkiye, daha önceden dostane ilişkiler geliştirdiği ülkelerin liderlerine karşı muhalif halk ayaklanmalarını desteklemiş, üstelik uluslararası toplumun uyguladığı militarist politikalara destek vermiştir. Böylelikle Türk dış politikası, “sıfır sorun” söyleminden uzaklaşarak birçok devlet ile sorunlu ve sert ilişkiler sürecine girmiştir. Bu süreçte dijital medya da Türk dış politikasını şekillendiren bir araç olarak etkisini göstermiştir. Dijital medyadaki dış politika haberleri hem iç basında hem de dış basında geniş yer tutarak hem devletlerarası ilişkileri etkilemiş, hem de toplumlar üzerinde yumuşak güç unsuru haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Medya, Türk Dış Politikası, Sıfır Sorun Politikası, Arap Baharı

Jel Kodları: F5, F59, O3, D71.

ABSTRACT

Turkish foreign policy after 2009, in opposition to previous years, tried to solve political, historical and economic problems with its neighbors. Within this context, Turkey gave importance to diplomatic negotiations and aimed proactive diplomacy in order to provide stability and order around the region where it involved. Furthermore, it played a mediator role in international arena and pursued a peacemaker attitude to decrease tension between states. However, Turkey's soft power oriented foreign policy did not proceed very long. With Arab Spring, which began towards the end of 2010 and symbolized the freedom seeking and rebellions of the Middle East communities against dictator regimes, Turkey supported opponents against the dictator governments whom it developed friendly relations before, also gave support the militarist policies implemented by the international community. Thus, Turkish foreign policy entered into the process of problematic relations with many states moving away from the rhetoric "zero problem policy". In this process, digital media showed its influence as a tool shaping Turkish foreign policy. Foreign policy news in digital media had a wide coverage on both internal and external press, so that they could affect interstate relations and become a soft power tool on the society.

Key Words: Digital Media, Turkish Foreign Policy, Zero Problem Policy, Arab Spring.

Jel Codes: F5, F59, O3, D71.

1.GİRİŞ

Küreselleşmenin hız kazanması ile bilgi teknolojilerinde ve dijital alanda yaşanan gelişmeler, toplumları sosyal hayatın yanı sıra siyasal alanda da etkilemeye başlamıştır. Toplumsal hareketler, gelişen internet teknolojileri ile daha organize ve hızlı bir hal kazanmış, bireyler serbest kamusal alanlarda mekân ve zaman engeline takılmaksızın yeni dijital sosyal ağlar kurarak siber uzamda bir araya gelmişlerdir. Böylelikle sanal cemaatler oluşmuş, bu sanal cemaatler merkezlessiz ve lidersiz vasıflarıyla etkileşim düzeyi son derece yüksek birer yapılanma haline gelmiştir. Dünyada büyük yankı uyandıran Occupy Wall Street Hareketleri, Gezi Parkı Eylemleri, Turuncu Devrim ve izleri Ortadoğu’da halen devam eden, hatta Merkez Avrupa’ya kadar yayılan Arap Baharı dijital çağın toplumların örgütlenmesinde ve seslerini duyurmasında ne kadar önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Uluslararası bir sistemde ‘‘güç’’ mefhumu eskiden Morgenthau’nun da belirttiği gibi coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, ulusal moral ve ulusal karakter gibi unsurlardan oluşuyordu. Lakin, devletin bu unsurlara sahip olması eski uluslararası sistemde yeterli görülse bile, günümüz sisteminde bu etmenlerin güç olarak tanımlanabilmesi için diğer ülke ve ülkelerin davranışları üzerinde tesir edebilecek şekilde olmalı, yani devlet bunları siyasal amaçları doğrultusunda kullanabilmelidir. Bu sebepten dolayı devletlerin ‘‘Dördüncü Gücü’’ olarak da bilinen kitle haberleşme araçlarının öneminin günümüzde gittikçe attığını söyleyebiliriz. Çünkü özellikle 1990’larda Sovyetlerin çözülmesiyle birlikte güç kazanan Batı eksenli liberalizm ve neoliberalizm akımlarının tesiriyle bireyler zamanla çağdaş toplum içerisinde birbirinden kopuk parçalara dönüşmüşlerdir, bu nedenle de bireyler medya gibi güçlerin karşısında daha kolay etkilenebilir bir pozisyona düşmüşlerdir.

Bunu fırsat bilen devletler, Joseph Nye gibi araştırmacıların ‘‘yumuşak güç’’ adını verdikleri, yani istenileni zor kullanmak veya para vermek yerine cezp etme, kendine çekme yoluyla elde edebilme kabiliyeti anlamına gelen güç biçimine yönelmekte, bu süreçte toplumları etkisi altına alırken de salt askeri gücünü değil, aynı zamanda kültürel değerlerini, teknolojisini, siyasi/tarihi unsurlarını ve diplomatik temaslarını da kullanmaktadır. Bu bağlamda devletler, yumuşak güçlerini pekiştirmek için de medya gibi elzem bir silahı efektif biçimde kullanma yoluna gitmektedirler. ABD eski dışişleri bakanlarından Madeleine Albright’ın ‘‘CNN Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin onaltıncı üyesidir.’’ sözü medyanın uluslararası politika da önemli bir yumuşak güç unsuru olduğunu ifade etmektedir.

İnternet ve bilişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte devletler de, gerek toplumsal hareketlere tepki olarak gerekse potansiyel bir tehdit algısı olarak gördüğü devletlere karşı / destekleyici şekilde iç ve dış politikalarını şekillendirmeye başlamışlardır. Dijital ortam yalnızca halkları değil, devletleri, STK’ları, çok uluslu şirketleri ve siyasi liderleri de içine çekerek iç ve dış politikada adımlar atmaya, küresel arenada uluslararası birer aktör olarak sahne almalarına itebilir

2011 yılı başlarında Tunus’ta ilk kıvılcımları ortaya çıkan ve kısa bir sürede tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika’yı saran Arap Baharı’nın böylesine kitlesel ve hatta bölgesel halk hareketine dönüşmesinde, akabinde devletlerin de bu süreçte aktif veya pasif aktörler olarak yer almalarında, şüphesiz ki son yılların en popüler iletişim aracı olan sosyal medyanın büyük payı vardır. Hatta bu yeni mecraların örgütlenme ve iletişim aracı olarak kullanılması, yaşanan halk hareketlerine ‘‘sosyal medya devrimi’’ gibi tanımlamaların yapılmasına bile neden olmuştur. Arap Baharı’nın bu kadar kitlesel bir niteliğe dönüşmesinde ve diğer

ülkelere hızla yayılmasında teknolojinin etkisi önemli olmuş, özellikle Tunus ve Mısır'da internet, siyasete ivme kazandıran işleviyle ön plana çıkmıştır.

Ortadoğu'da bölgesel dönüşümün kaçınılmaz olduğu bu dönemde, Türk dış politikası da demokratik ve laik bir ülke olmanın vermiş olduğu sağduyu vurgusunu öne çıkararak halk ayaklanmalarını destekler bir görüntü çizmiştir. Eski diktatör rejimlerin karşısında, seçimle iş başına gelen hükümetlerle ilişkilerin uyumlu hale getirilmesinin amaçlandığı, Batı ile güdümlü bir dış politika anlayışı benimsenmiştir. Arap Baharı sonrasında yaşanan beklenmedik kaos ve dönüşümler Türkiye'nin bölgesel komşuları ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemiş, daha önceden dost devlet olarak görülen ülkeler ile siyasi ilişkiler gerginleşmiş, söylem bazında barışçıl, proaktif (komşu coğrafyalardaki sorunlara henüz sorun oluşmadan müdahale yapmaktan çekinmeyen ve olaylara kayıtsız kalmayan ritmik bir diplomasi), tarihsel/kültürel ortaklık bazlı yürütülen politikalar zamanla sistematik dengeleri gözeten realist bir anlayışa dönüşmüştür. Her ne kadar 2011 öncesinde Başbakan Ahmet Davutoğlu "komşularla sıfır sorun" ve "proaktif diplomasi" söylemlerini Türk dış politikasının yeni vizyonu ve misyonu olduğunu dile getirirse de, özellikle Arap Baharı sonrasında yaşanan beklenmedik kaos ve dönüşümler Türkiye'nin bölgesel komşuları ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemiş, daha önceden dost devlet olarak görülen ülkeler ile siyasi ilişkiler gerginleşmiş, söylem bazında son derece liberal ve değer odaklı olan politikalar zamanla sistematik dengeleri gözeten realist bir anlayışa dönüşmüştür (Oğuzlu, 2012: 48). Bazı otoritelerin de vurguladığı üzere, sınır komşuları ile birçok problematik durumlar doğmuş, zamanla "komşularla sıfır sorun" söyleminden "sıfır komşu" politikasına doğru bir geçiş yaşanmıştır.

Facebook, Twitter, Youtube ve benzeri sosyal ağların kullanımının yaygınlaşması

ile Arap Baharı sürecinde sürekli dile getirilen "Domino Etkisi"nin yaratılmasında ortak bir bilincin, yani halkların ortak gündeme sahip olmalarının payı büyüktür. Bu ortak bilinç, halk düzeyinden devletler düzeyine çıkmış, başta Türkiye olmak üzere bir çok ülke de halk hareketlerine destek vererek diktatör rejimleri kınayan, hatta dış politika stratejilerinde bu ülkelerle olan ikili ilişkilerini yeniden gözden geçirecek şekilde sert bir tutum sergilemişlerdir. Bu süreçte Dijital medya da Türk dış politikasını şekillendiren bir araç olarak etkisini göstermiştir.

2. 2009 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI: "SIFIR SORUN SÖYLEMİ" VE MEDYANIN ROLÜ

Ahmet Davutoğlu Dışişleri Bakanı olduktan sonra, daha önceden teorik çerçevesini çizdiği Türk dış politikasını, 21. yüzyılın küreselleşme ve bölgeselleşme trendlerine uyumlu hale getirmeyi amaçlamış, bu çerçevede Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki gibi bulunduğu coğrafyada "bölgesel lider" veya "oyun kurucu" bir rol üstlenmesini sağlama uğraşısı içine girmişti. Bu çerçevede "komşularla sıfır sorun" olarak ifade edilen stratejiyi dış politikanın merkezine koyarak, Türkiye'nin yakın komşuları ve diğer bölgesel aktörlerle giderek daha çok bütünleşen bir ekonomi politikası içine girmesini, vizelerin karşılıklı olarak kaldırılarak ticaret hacminin artmasını, kültürel değerlerin dış kamuoyunda daha baskın şekilde kullanılarak ülkenin bu bölgede bir "yumuşak güç" merkezine dönüşmesini hedefliyordu (Örmeci, 2012). AK Parti 2009 sonrasında, özellikle komşu coğrafyalardaki sorunlara zamanında ilgi gösteren ve yeri geldiğinde müdahale yapmaktan çekinmeyen proaktif bir politika izleme amacı gütmüş, bu strateji Türk dış politikasını mevcut tüm zeminlere yayarak gelişen olayların gerisinde sessizce kalmaktan ziyade, hareketli ve

ritmik bir diplomasi anlayışının sağlanmasını beraberinde getirmiştir (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014: 35). Türkiye, etrafındaki ülkelere karşı ihtiyatlı, tepkisel ve zaman zaman şüpheli bir tutum takınmak yerine, sorunların çözülmesi ve işbirliğinin geliştirilmesi için pragmatik bir yaklaşımın benimsenmesini amaçlamış, bu doğrultuda Ortadoğu başta olmak üzere Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya’da yeni adımlar atmıştır (Kireççi, 2014: 94-95).

Davutoğlu’nun geliştirdiği bu proaktif dış politikaya binaen Türkiye, 2009’dan sonra Ortadoğu coğrafyasındaki totaliter rejimlerin aktörleri ve tarihsel gelen sorunları olan ülkeler ile yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu ilişkiler çerçevesinde Suriye lideri Beşer Esad “aile dostu” olarak görülmüş ve bu ülkeyle vizeler kaldırılmış, Hamas ve İsrail arasındaki gerginliğin azaltılması için arabuluculuk rolü üstlenilmiş, İran’a uygulanan nükleer yaptırımlara karşı çıkılarak uranyum zenginleştirme faaliyetlerinin azaltılması yönünde İran ile karşılıklı antlaşmalar yapılmış, Kuzey Irak’taki Kürdistan Bölgesel Yönetimi desteklenmiş, futbol maçı izlemek için dönemin cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından Ermenistan ziyaret edilmiş ve sınırların açılması için Türkiye-Ermenistan arasında İsviçre’de protokol düzenlenmiştir. Ayrıca Ortadoğu’da Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan ile de dengeli bir ilişki benimsenirken, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Bahreyn ile de daha çok körfez sermayesi odaklı ekonomik bazlı ilişkiler yürütülmeye başlanmıştır (SAE, 2011: 4).

Bu ilişkiler çerçevesinde gerek dijital medya da Türkiye’nin komşuları ile olan ilişkilerinin gündeme getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yönde çıkan haberlere bakılacak olursa gerek iç basında gerek dünya basınında Davutoğlu’nun bu ılımlı politikasını destekleyen bir çok haber yapılmış, makalelere yer verilmiştir. Örneğin Hürriyet gazetesinin haberine göre Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Bodrum’da

buluşmuş, konuk Devlet Başkanı’nı, eşiyle Bodrum Havaalanı’nda karşılayan Başbakan Erdoğan bir süre sohbet ettikten sonra öğle yemeği için beş yıldızlı Rixos Otel’e geçmiştir (Hürriyet, 2008). Esad ailesi ile Erdoğan ailesinin samimi fotoğraflarına yer veren Hürriyet, iki devletin aralarının ne kadar iyi olduğunu kanıtlar nitelikte bir haber sarmalı oluşturmuştur. Esad ailesi ve Erdoğan ailesi arasındaki samimi görüntüler, sosyal medyada da birçok AKP yanlısı basın tarafından paylaşılmış, Davutoğlu’nun sıfır sorun söylemini destekler nitelikte bir medya politikası izlenmiştir.

2009 sonrası Türk dış politikasının odak noktasını oluşturan sıfır sorun söylemi farklı temellere dayandırılmaktadır. Bu temellerden ilki, komşularla ortak kültür ve medeniyet unsurları barındırılması ve geçmişten gelen tarihi bağlardır. Her ne kadar Türkiye’nin diğer ülkelerle arasındaki mesafe aynı kalsa da, komşu bölgeleri ile arasındaki ortak bağların farkına varılması sayesinde, bu coğrafyadaki ülkelerle ilgili yeni algılama biçimlerinin gelişebileceğine inanılmış, bunun için de komşuları ile ilgili tüm sorunlarının çözülmesinin elzem olduğu kanaati taşınmıştır (Duran, 2011: 26). Örneğin Davutoğlu (2009: 333), “Stratejik Derinlik” kitabında Kudüs sorununa dair bölümde “Bölgedeki hiç bir siyasi sorun Osmanlı arşivleri olmadan çözülemez” diyerek Osmanlı tarihine, dolayısıyla Türkiye’ye Ortadoğu’daki barış sürecinin yürütülmesi için ciddi bir rol atfetmiştir. Davutoğlu’nun planladığı bu dış politika stratejisi coğrafya, tarih, kültür ve din gibi faktörler üzerine kurulu bir medeniyet ortaklığına dayanmasına karşın, esas hedef, Avrasya ile Ortadoğu’nun kesiştiği noktada Türkiye’nin bölgesel lider veya dengeleyici güç haline geldiği bir düzlem yaratmaktır.

Bu süreçte Davutoğlu’nun “sıfır sorun” söylemini destekler nitelikte uluslararası medya da harekete geçmiştir. Foreign Policy dergisi Davutoğlu’na köşesini

ayırılmış, Davutoğlu, “Zero Problems in a New Era” adlı makalesiyle dış politika prensiplerini kaleme almıştır. Kendi Dışişleri Bakanlığı döneminde izledikleri temel dış politika prensiplerini açıklayan Davutoğlu, özgürlük-güvenlik dengesi, proaktif dış politika, komşularla sıfır sorun, ritmik diplomasi gibi konulara vurgu yapmıştır (Foreign Policy, 2013.) Yine 2013 yılında “Middle East Quaterly” dergisinde çıkan “The Problem with Turkey’s “Zero Problems” makalede, Davutoğlu’nun iyi niyetli olarak izlediği fakat bazı noktalarda eksik olan dış politika yöntemlerini anlatmıştır. (Kouskouvelis, 2013: 47-56)

Öte yandan Türkiye, mevcut siyasi sisteminin özellikle Ortadoğu ve Arap coğrafyasındaki birçok ülkeye göre daha sağlam temeller üzerine kurulu olması, özgürlüklerin birçok ülkeye göre daha iyi şekilde yaşanması, demokrasinin uygulanış biçimi ve farklılıklara bakış açısında yatan hoşgörü ile 2009’dan sonra önemli bir yumuşak güç tabanı oluşturmuştur. Sivil Toplum Kuruluşlarının internet sitelerinde yapmış oldukları dış politikayı destekleyen anketler de bu süreçte yumuşak gücün en önemli unsurları olmuştur. TESEV’in 2011’de yine Ortadoğu halkları üzerinde yapmış olduğu araştırmaya göre, Türkiye’yi İslam ve demokrasiyi birlikte en iyi yaşayan ülke olarak görenlerin yüzdesi %67’dir. Ayrıca hem 2011, hem de 2012 raporlarına göre Türkiye’yi Ortadoğu için bir model olarak görenlerin oranı da %50’den fazladır (Akgün ve Gündoğar, 2012: 22).

3. KOMŞULARLA SIFIR SORUN SÖYLEMİNDEN UZAKLAŞILMASI

Davutoğlu’nun ilk dönemlerinin aksine uluslararası arenada vuku bulan bazı durumlar, Türk dış politikasının işbirlikçi ve uzlaşmacı liberal politikalarından çatışmacı ve çıkar odaklı realist politikalara doğru kaymasına sebep olmuştur. Bu çerçevede Davos Krizi ve Mavi Marmara ile başlayan tutum

değişikliği, Arap Baharı’nın başlanması ile de tırmanmış, komşularla sorunların derinleştiği kaotik bir ortam yaratmıştır.

3.1.Arap Baharı öncesi: Davos krizi ve Mavi Marmara olayı

Filistin Meselesinin yıllardır bir türlü çözüme kavuşturulamaması ve İsrail’in bu yönde yapıcı bir adım atmaması Türkiye’nin İsrail’e olan bakışını olumsuz etkilemiştir. İsrail’de çözüm karşıtı ve güvenlikçi anlayışın temsilcisi aşırı sağcı partilerin iktidara gelmesi ve bu ülkenin, gerek Batı Şeria’da, gerekse de Gazze’de, Filistinli Arapları görmezden gelene bir tutum içerisine girerek birçok kez sert güce başvurması, Filistin Meselesi’ni Ortadoğu açılımının en önemli bileşeni olarak gören Türkiye’yi İsrail’den uzaklaştırmıştır. (Tüysüzoğlu, 2013: 151)

Türkiye’yi “komşularla sıfır sorun” söyleminden uzaklaştıran süreç Arap Baharı olarak görülse de, Arap Baharı öncesinde de Türkiye’nin bu söyleminin uluslararası arenada uygulama bazında çatırdamaya başladığını vurgulamak gerekir. 29 Ocak 2009 tarihinde Başbakan Tayyip Erdoğan, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile birlikte katıldığı İsviçre’deki Davos Zirvesi’nde “One Minute” krizi yaşamış, İsrail’in Gazze’deki Müslümanlara yönelik uyguladığı şiddet odaklı eylemleri eleştirmiş, Erdoğan’ın bu tutumu Türkiye-İsrail ilişkilerinin gerilmesine yol açmıştır.

Davos’taki bu tutumu ile Erdoğan, İsrail’in o güne kadar Filistin’e uygulamış olduğu şiddet politikalarını uluslararası kamuoyu nezdinde dile getiren lider pozisyonuna gelmiş, bu bağlamda Müslüman ülkelerin koruyucusu, ağabeyi sıfatı kazanmıştır. Başta Filistin olmak üzere geniş bir Müslüman coğrafyasında sempati kazanan Erdoğan, “Türkiye Batıyı karşısına mı aldı?” sorusunu da akıllara getirmiştir. Her ne kadar olay sonrasında İsrail Büyükelçisi Gaby Levy, Türkiye-İsrail gibi dost ve yakın iki ülke arasında bile bazı yanlış anlamalar ve görüş farklılıkları olabileceğini belirtip

ilişkilerin normale döneceğini belirtse de, Davos ardından yaşanan gelişmeler ilişkilerin düzgün rotasından kaymasını engelleyememiştir. (Turkisnews, 2015)

Bu süreçte Erdoğan'ın gerek yabancı basında ve TR'deki sosyal medyada büyük ilgi görmesi, gerekse Arap dünyasında halk kahramanı gibi karşılanması, dijital çağda siyasi liderlerin medya tarafından imaj çalışmalarına ne şekilde konu olduklarını göstermektedir. Arap coğrafyasında Erdoğan'ın resimleri tabelalarda, billboardlarda yer almış, t-shirtlerin, kilim ve çeşitli süs eşyalarının üzerine bastırılmış, hatta ismi de süpermarketlere verilmiştir (Milliyet, 2010). The New York Times gazetesinde çıkan "Hero's Welcome for Turkish Leader After Davos Walkout" başlıklı haberde ise Erdoğan'ın Davos zirvesinde yaptığı çıkıştan ötürü İstanbul'da adeta bir kahraman gibi karşılandığına yer verilmiştir (New York Times, 2009). Böylelikle siyasi literatürde liderin başkanlığı ve otoritesini konu alan "Karizmatik liderlik" imajının yaratılması bağlamında medya önemli bir araç olarak yerini almıştır. Ayrıca, yalnızca resmi haber sitelerinde değil, Facebook, Twitter gibi sosyal medya sitelerinde de Erdoğan ve Peres arasındaki diyalogun karikatür görüntülerine yer verilerek iki ülke arasındaki mevcut durum karikatürize edilmiştir.

2010 yılının Mayıs ayında ise "Mavi Marmara" adlı Türk gemisine, Gazze'ye insani yardım götürürken kıyıya 72 deniz mili mesafede uluslararası sularda seyri halinde İsrail güçleri tarafından ateş açılması ve dokuz Türk vatandaşının hayatını kaybetmesi, (Aksar, 2012: 24) iki devlet arasındaki gerginliği üst seviyelere taşımıştır. Bu olaydan sonra Erdoğan (2011), ilişkilerin düzelmesini İsrail'in kendisinden özür dilemesi, tazminat ödemesi ve Gazze'ye yönelik ambargonun kaldırılması şartlarına bağlamış, aksi takdirde İsrail ile olan diplomatik, askeri ve ticari ilişkilerin askıya alınacağını vurgulamıştır.

İsrail Dışişleri Bakanı Yardımcısı Dani Ayalon baskınla ilgili İsrail'in özür dilemeyeceğini, asıl özür dilemesi gerekenlerin, gemi seferinin organizatörleri olduğunu savunmuş (NTV, 2010), İsrail'in bu açıklamaları üzerine iki ülke arasındaki olumsuz ilişkiler iyice tırmanmıştır. Konunun tartışılması üzere toplanan Cenevre Görüşmeleri sırasında İsrail'in yumuşayacağını ve özür dileyeceğini düşünülmesi üzerine, İsrail tarafının ülkelerine döndükten ve üst makamlarla görüştüğünden sonra özür ve tazminattan vazgeçmeleri, yöneticiler seviyesindeki bu güvensizlik durumunu halk düzeyine de yansıtmış (Tür, 2013: 29), bunun üzerine hem yazılı hem görsel medyada İsrail malları Türk kamuoyu tarafından boykot edilmiş, barkod kodu "729" ile başlayan bir çok İsrail ürünü Facebook üzerinden başlatılan boykot kampanyasına malzeme olmuştur. Ayrıca belediyelerin billboardları da bu boykot afişleri ile dolmuştur. Yine Hükümet kanadının bir dizisi olarak görülen "Kurtlar Vadisi" gibi Türk dizileri aracılığıyla da İsrail'e karşı duyulan öfke dile getirilmiş, Türk milletinin vatanseverlik duyguları tetiklenmiştir.

3.2.Arap Baharı Sonrası Türk Dış Politikasının Seyri

Her ne kadar sıfır sorun söylemi teoride Türkiye'nin kendi bölgesinde barışçıl, uzlaştırıcı ve yumuşak güç odaklı politikalar eğiliminde olduğunu gösterse de pratikte farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Kardaş'a (2007: 73) göre, Arap Baharı öncesinde Ortadoğu'nun sakin sayılabilecek ortamında, proaktif Ortadoğu politikası ile paralel olarak ilgili rejimlerle birlikte çalışan, bu ülkelerle meşruiyet ve otoritenin sağlanmış olduğuna inanarak işbirliği kuran Türkiye, Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da yaşanan dönüşüm sürecinde söylemlerini sertleştirerek muhalif grupların yanında yer alan bir duruş sergilemiş, eskiden dostane ilişkiler geliştirdiği diktatör rejimlerin karşısında durarak ezilen toplumların demokrasiye geçiş çabalarını

desteklemiştir. Mısır, Tunus ve Libya'daki halk hareketlerini ve yönetimlerin seçimle iş başına gelmelerini destekleyen Davutoğlu, gerek Türkiye'nin demokratik, liberal ve seküler iç yapısından dolayı bu süreçte "kendileriyle tutarlı olmak", gerekse uluslararası arenada yalnız kalmamak adına Arap Baharını olumlu karşılayan bir dış politika örneği sergilemiştir.

2010 yılının sonlarına doğru başlayan ve 2011 yılı boyunca domino etkisi gibi yayılma alanını genişleten Arap Baharı'nda muhalif hareketlerin yanında olan Türkiye, Araplar arasındaki anlaşmazlıkların kendi içinde çözülmesinden yana olan tavrından geri adım atmış, yanlış bir politika izleyerek "sıfır sorun politikası" söyleminden uzaklaşmış, özellikle Suriye örneğinde görüldüğü üzere Arap liderlerini karşısına alarak zaman içerisinde "sıfır komşu" politikasına doğru giden bir görüntü çizmiştir.

Arap Baharı sonrası gerek geleneksel medyada, gerek sosyal medyada Türk hükümetinin seçimle iş başına gelen hükümetleri desteklediği, diktatör rejimlerin de karşısında durduğu ve kınadığı algısı yaratılmıştır. Suriye ile ilişkilerde Esad aleyhine yapılan haberler, Reyhanlı saldırısı ve Süleyman Şah Türbesi gibi kritik olayların basına fotoğraflarla yansımaları, Mısır'da Mursi'yi desteklemenin bir sembolü olarak görülen rabia işaretinin birçok ünlü tarafından medyada kullanılması, Rusya ile gerilen ilişkilerde gerek iç gerekse dış basında yapılan haberler medyanın bu zaman zarfında ne kadar etkili kullanıldığını göstermiştir.

3.2.1.Suriye ile Gerginleşen İlişkiler:

Türk dış politikasının en sorunlu ayaklarından birisi Suriye olmuştur. Suriye'de muhalif grupların Beşar Esad rejiminin başarısız ve baskıcı ekonomik, sosyal, siyasal politikalarına karşı göstermiş olduğu tepki, Türkiye'yi daha önceden karşılıklı vizelerin kaldırıldığı ve iyi ilişkilerin sürdürüldüğü Suriye

hükümetine karşı harekete geçirmiştir. Bu süreçte Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu daha çok diplomatik yollarla Suriye rejimini ikna etme çabaları göstermiş, birçok kez Suriye'ye heyetler göndererek veya bizzat kendisi bu ülkeyi ziyaret ederek rejimin yaptığı hatalara ve sivil kayıplara dikkat çekmiştir. Bütün bu çabalara rağmen Esad hükümeti tarafından tatmin edici bir çözüm veya karşılık göremeyen Türkiye, ilerleyen dönemlerde Suriye ile ilişkilerini giderek bozmuş ve kopma noktasına getirmiştir. Olayların tırmandığı 26 Ocak 2012 tarihinde Davutoğlu Esad'a çağrı yaparak Suriye'de yaşanan trajedinin bir an önce sonlanmasını, Esad'ın iç değişimi kendi eliyle başlatmasını, aksi takdirde sonunun Kaddafi'ye benzeyeceğini vurgulamıştır (Tan vd., 2012). Suriye ile devam eden gerilimli ilişkiler, 22 Haziran 2012 tarihinde, Türk Silahlı Kuvvetlerine ait RF-4E Phantom keşif uçağının Suriye tarafından ihtarsız olarak düşürülmesi üzerine iyice tırmanmış, bu olayın ardından Türk Silahlı Kuvvetleri Suriye'ye yönelik olarak mevcut angajman kurallarını değiştirmiş ve Suriye sınırına yerleştirilmek üzere askeri sevkiyat hazırlıkları yapmıştır.

11 Mayıs 2013 tarihinde ise Hatay Reyhanlı'da iki ayrı bombalı terör saldırısı düzenlenmiş, bu saldırıların arkasında Suriye'nin El-Muhaberat örgütünün olduğu ve Esad rejimi tarafından Türkiye'ye karşı gözdağı vermek için gönderildiği yorumları yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en kanlı terör eylemlerinden birisi olarak gösterilen, yüzlerce kişinin öldüğü ve yaralandığı Reyhanlı saldırısı, Türkiye-Suriye ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir. Bu saldırı sonrasında BM, NATO, AB, ABD gibi örgütlerin ve Avrupa ülkelerinin desteğini arkasına alan Türkiye, Suriye'ye karşı olan söylemlerini sertleştirmiştir. Aynı dönemlerde Esad'ın Suriye halkına karşı kimyasal silah kullandığını vurgulayan ve ABD'yi Suriye devletine yönelik daha sert yaptırımlar alınması için

uyaran Türkiye, Suriye’de uçuşa yasak bölge ilanının edilmesine destek vermiş, ayrıca Suriyeli muhaliflere Esad rejimine karşı mücadelede kullanılmak üzere silah yardımı yapmıştır (CNN Türk, 2013).

2 Şubat 2015’te ise IŞİD’in saldırı tehlikesine karşı Süleyman Şah Türbesi’nde bulunan 38 personelin Türkiye’ye getirilmesi ve türbe içerisinde bulunan Süleyman Şah’ın naaşı ile diğer eşyaların Suriye’nin Eşme köyüne taşınması için TSK tarafından “Şah Fırat” adlı operasyon düzenlenmiştir (CNN Türk, 2015). Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu, Süleyman Şah Türbesi’nin risk altında bulunduğunu ve türbenin güvenliğinin sağlanması açısından tezkerenin çıkarılmasının hayati derecede önemli olduğunu belirtmiştir. Davutoğlu’na göre Süleyman Şah Türbesi Türkiye’deki herhangi bir vatan toprağından ayrılamayacak bir toprak parçasıdır. Türkiye Cumhuriyeti’nin bu vatan toprağı için gerekli önlemleri alması gerekmektedir (Kaya ve Özalp, 296)

24 Ağustos 2016’da güneyinde PYD ve DEAŞ’ın etkin olması üzerine Türkiye harekete geçmiş, TSK tarafından Özgür Suriye Ordusu ile birlikte Cerablus ve El Bab gibi bölgelere “Fırat Kalkanı” adı verilen operasyon düzenlemiştir. Son olarak ise Fırat Kalkanı Harekâtının bir ayağını oluşturan İdlib’e girilerek EL Nusra’nın bir uzantısı olan Heyet Tahrir el Şam Ordusuna yönelik operasyon düzenlenmiştir. Bu operasyon İdlib’de ateşkesin korunamaması durumunda ileride Esad rejimi ve Rusya’nın bölgeyi kontrol altına alacağı endişesiyle de yapıldığı için mevcut durumda da Türkiye-Suriye ilişkilerinin ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir

Suriye ile sorunlu ilişkiler sarmalında gelişen olaylar gerek iç ve dış basında gerekse sosyal medyada büyük yankı uyandırmıştır. Örneğin Reyhanlı saldırısı Türk ve dünya medyası tarafından kınanmış, Esad aleyhinde haberler yapılarak Türkiye’ye destek verilmiştir. Bu saldırıya dair yapılan haberlerde ve

paylaşımlarda Esad’a olan düşmanlık duyguları körüklenmeye çalışılmış, Türkiye’nin Esad ile mücadelede kararlılığı vurgulanmıştır. Yine Şah Fırat Operasyonu ise birçok medya kuruluşunda, sosyal medyada hatta dış medyada da destek görmüştür. Özellikle hükümete yakın medya kanallarıyla ve sosyal medya sayfalarıyla milliyetçilik duyguları canlandırılarak halkın da bu operasyonda desteğinin alınması amaçlanmıştır. Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu TSK ile operasyonu yönetirken çektiği resimler medyaya servis edilmiş ve sosyal medyada sıkça paylaşılmış, Şah Fırat Operasyonu sırasında TSK’nın Halep’e Türk bayrağını dikerken çekilen görüntülerle de ordunun ve hükümetin başarılı olduğu algısının yaratılması hedeflenmiştir (TRT Türk, 2015)

3.2.2.Suriye Krizinin Rusya-Türkiye İlişkilerine Etkisi:

Arap Baharında Suriye konusunda Türkiye’nin karşı karşıya geldiği diğer bir ülke ise Rusya olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında Karadeniz, Rusya’nın konumunun ve tarihsel rolünün zarar gördüğü bir NATO nüfuz alanına dönüşmüş, bu durum Rusya’yı Karadeniz’den Akdeniz’e doğru çekilerek bu bölgedeki konumunu güçlendirecek hamleler yapmaya sevk etmiştir. 2008’den itibaren Rusya, çok sayıda savaş gemisini Akdeniz’e doğru hareket ettirerek ve kara sularında askeri tatbikatlar düzenleyerek karşılık vermiş, bunun için de Suriye’yi üst olarak kullanmıştır. Ruslar, Suriye sahili üzerindeki Tartus kentinde “bakım ve destek noktası” elde etmiş, bunun için Şam’a kira ücreti olarak sınırlı da olsa bir tutar ödemiş, Suriye filoları ile işbirliği yapılmıştır (Merhun, 2014). Bunun yanı sıra Rusya, Ortadoğu ülkelerinin en büyük silah ihracatçısı konumundadır ve Suriye de bu silah tedarikinden fazlasıyla yararlanmaktadır. Rusya ile Suriye arasında birçok alanda işbirliği öngören antlaşmalar çerçevesinde 2005-2010 yılları arasında Rusya’nın Suriye’ye 2.5-3

milyar dolar değerinde silah ihraç etmesi planlanmıştır (Asma, 2009). Nitekim Rusya 2007-2010 yılları arasında Suriye ile 4,7 milyar dolarlık silah satış anlaşması imzalamıştır (Özbay, 2012).

Bütün bu ilişkiler doğrultusunda Arap Baharı'nda Rusya, Esad rejimi yanlılarına Suriyeli muhaliflere karşı kullanılmak üzere silah desteği sağlamıştır. 2012'deki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Toplantısı'nda kimyasal silah saldırısı nedeniyle "Esad rejiminin kınanmasını ve sivillerin korunması için gerekli önlemlerin alınmasını" içeren taslağa Türkiye de dahil olmak üzere 13 üye ülke "Evet" oyu verirken, Çin ile birlikte Rusya bu karara karşı çıkmış ve "hayır" oyu kullanmıştır. Bu durum da uluslararası arenada Türkiye ile Rusya'yı karşı karşıya getirmiş, Türkiye daha çok ABD lehine bir duruş sergilemiştir. Suriye'de yaşanan Kriz sonrasında Tayyip Erdoğan (Reuters, 2012) Rusya, İran ve Çin'i sert bir şekilde eleştirmiştir.

2015 Eylülünde Rus savaş uçakları Türk hava sahasını ihlal etmiş, bu durum Türkiye'nin hava sahası ihlallerini NATO'ya kadar taşınmasına sebep olmuştur. Ayrıca Suriye'de Rusya'nın gerçekleştirdiği hava operasyonları Türkiye'nin desteklediği Türkmen grupları zor durumda bırakmış, 21 Kasım'da yapılan Güvenlik Zirvesi'nde Türkmen birimlere yapılacak saldırılarda "anında karşılık verilmesi kararı" alınmıştır (Balcı, 2017: 358). Akabinde 24 Kasım 2015'de Suriye sınırında SU-24 tipi bir Rus savaş uçağının Türk F-16'ları tarafından düşürülmesi sonucunda da iki ülke arasında ciddi bir kriz yaşanmıştır. Putin uçağın düşürülmesini "Arkamızdan hançerlendik" ifadesi ile tanımlarken, Rusya Türkiye'ye karşı kapsamlı bir yaptırım ortaya koymuştur. Tur operatörlerinin Türkiye'ye yönelik faaliyetlerinin durdurulduğu charter gibi uçuşlar yasaklanmış, vize muafiyetleri kaldırılmış, Türk sermayeli kuruluşların ülkedeki üretimleri durdurulmuş ve tarım ürünlerinin Rusya'ya girişi sınırlandırılmıştır (Balcı, 2017: 359).

Rusya'nın ambargosu sonrası kapanan ekonomik işbirliği kanalları Türkiye'yi yalnızca milyarlarca dolarlık bir zarara uğratmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin kendisi için dış politika önceliklerinden biri olan Suriye üzerindeki (hem doğrudan hem dolaylı) denetimini de fiilen kaybetmesine yol açmıştır (Al Jazeera Türk, 2017).

Rusya –Türkiye ilişkilerinin bozuk olduğu dönemler dijital medyada da bir çok söylemlere hatta sosyal medya capslerine konu olmuştur. Medyada hem Putin'in Erdoğan'ı suçlayıcı ithamlarına yer verilmiş, hem de Erdoğan'ın geri adım atmayacağına yönelik haberler yapılarak dijital medya üzerinden tartışmalar devam etmiştir. CNN haber sitesinde "Turkey won't apologize for downing Russian warplane, Erdoğan says" başlıklı habere yer verilerek Türkiye'nin Rusya'dan özür dileyerek geri adım atmayacağı vurgulanmıştır (CNN, 2015). Yine yerli ve yabancı medyada yer bulan Putin'in "Sırtımızdan vurulduk" söylemleri iki ülke arasında tansiyonu geren noktalar olmuştur.

Nitekim uçak düşürülme olayının üzerinden bir yıldan az bir süre geçmeden, 27 Haziran 2016'da, Rus yetkililer, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın, bir mektupla, "düşürülen Rus uçağı nedeniyle öldürülen pilotun ailesinden özür dilediğini ve Rusya-Türkiye ilişkilerinin düzelmesi için elinden geleni yapacağını söylediğini" açıklamıştır. Medyaya ise bu durum ılımlı şekilde yansımış, Moscow Times bu durumu "güzel bir arkadaşlığın başlangıcı" olarak tanımlamıştır (The Moscow Times, 2016).

4 Ocak 2017'de yapılan Astana görüşmeleri takip etmiştir. Rusya-Türkiye ve İran bu görüşmeler ile Suriye'nin toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığına taahhüt ettiklerini ve üçlü bir denetim mekanizması kurmaya karar verdiklerini açıklayıp; IŞİD ve El Nusra ile ortak mücadele çağrısı yapmışlardır. (Al Jazeera Türk, 2017).

3.2.3. Türkiye'nin Değişen Mısır Politikası:

Mısır'da ise 30 yıl iktidarda kalan Hüsnü Mübarek 25 Ocak 2011'de başlayan ve 18 gün süren protesto gösterileri sonucunda istifa etmiş, yerine Muhammed Mursi gelmiştir. Bu tarihi kırılma, Mısır'da yeni bir inşa sürecinin de başlangıcı olmuştur. Anayasa gereği iki türlü seçim sistemine sahip olan Mısır'da 23-24 Mayıs 2012 tarihinde birinci turu yapılan seçimler, Nasır döneminden beri sonucu belli olmayan ilk başkanlık seçimi niteliği taşımaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turu 16-17 Haziran 2012 tarihlerinde yapılmış, bu seçimler sonucunda Müslüman Kardeşler Örgütü üyesi Muhammed Mursi, %51,73 oranında oy alarak Mısır'ın demokratik yollarla seçilen ilk Cumhurbaşkanı olmuştur (Aydın, 2014: 67). Bu süreçte Türkiye, kendi iç parlamenter yapısına uygun olduğu için de demokratik seçimleri örnek göstererek Mursi'yi desteklemiş, Mursi hükümeti ile iyi ilişkiler geliştirilmiştir.

2013'ün ortalarında Mısır'da El-Sisi önderliğinde yapılan askeri darbe ile birlikte ağırlıklı olarak Müslüman Kardeşler Örgütü'nün yer aldığı seçilmiş hükümetin yönetiminden uzaklaştırılmasının sonrasında, o döneme dek iki ülke arasında söz konusu olan ilişkiler gerilmeye başlamış, Erdoğan Mursi yanlısı ve darbe karşıtı bir duruş sergilemiş, El-Sisi'nin başında bulunduğu Mısır hükümetinden duyduğu rahatsızlığı iç ve dış politikada sıklıkla dillendirmiştir (Kardaş, 2013: 75). AK Parti hükümeti gerek iç kamuoyunda gerekse uluslararası arenada Mursi'ye olan desteğini göstermekten kaçınmamış, Erdoğan ve parti ileri gelenleri seçim döneminde meydanlarda halka Rabia selamı vererek Mısır halkının yanında olduklarını vurgulamıştır. Ayrıca 3 Temmuz 2013 tarihinde Mısır'da Rabiatü'l Adeviyye Meydanı'nda Rabia işareti yapanların askeri darbenin baş mimarı Sisi tarafından öldürülmesi üzerine Uluslararası Rabia Platformu'nun düzenlediği "14 Ağustos

Dünya Rabia Günü", başta İstanbul olmak üzere ülke genelinde gerçekleştirilmiş, Mursi'ye ve Mısır halkının iradesine sahip çıkılmıştır (TRT Haber, 2014). Bu sürece sosyal medyada bazı ünlüler de destek vermiş, Emre Belözoğlu, Kenan Sofuoğlu, Özcan Deniz gibi ünlüler de kendi sosyal medya sayfalarında "Rabia" işaretini paylaşarak hükümete ve Mursi'ye desteklerini göstermekten kaçınmamışlardır.

Türkiye'nin Mursi'ye ve Müslüman Kardeşler Örgütü'ne destek vermesi yönündeki açıklamaları da, Körfez ülkelerinin Türkiye'ye eleştiriler yöneltmesine neden olmuştur. Suudi Arabistan'ın bir anlamda öncülüğünü yaptığı bu eleştiriler, Bağdat ve Tahran arasında söz konusu olan yaklaşımın ardından da iyice artmış, bu süreçte Türkiye'nin Mısır Büyükelçisi "persona non grata (istenmeyen adam)" ilan edilmiştir (Kardaş, 2013: 76). Kahire Büyükelçisi Hüseyin Avni Botsalı'nın 2013 tarihinde persona non grata ilan edilmesine karşılık olarak Türkiye de Mısır'ın Ankara Büyükelçisi persona non grata ilan ederek kendisinin ülkeyi terk etmesini istemiş (Erkmen, 2013: 75), dolayısıyla iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler giderek gerginleşmiştir.

Bu durum üzerine Dış İşleri Bakanlığı'nın resmi web sitesinden ve Twitter hesabından açıklama yapılmıştır: "*Üzüntü duyduğumuz bu durumun tarih önündeki sorumluluğu, Mısır'da 3 Temmuz darbesinin olağanüstü şartlarında işbaşına gelen geçici yönetime aittir. Herhalükarda, Türk ve Mısır halkları arasında tarihten gelen köklü ilişkiler ve kardeşlik bağları her zaman ve her şartta baki kalacaktır*" (MFA, 2013). Bu açıklama, Türk hükümetinin Mısır halkı ile hiçbir sorunu olmadığı, yalnızca demokratik seçimle işbaşına gelen Mursi'yi iktidardan indiren darbeci Sisi yönetimini tanımadığı algısını yaratmıştır.

4. SONUÇ

2009 sonrasında politikasını “komşularla sıfır sorun” söylemi etrafında şekillendiren Ankara, gerek ortak tarih ve medeniyet ilişkilerine, gerekse ekonomik çıkarlarına dayalı olarak komşuları ile iyi ilişkiler geliştirilmesini, geçmişten gelen sorunların diplomatik yollarla çözülmesini, bölgesel düzlemde proaktif bir dış politika izlenmesini, hatta harekât alanını genişleterek aralarında uyumsuzluklar olan devletler arasında uluslararası arenada arabuluculuk rolünün üstlenilmesini amaçlamıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin hâlihazırda arasında gerek tarihsel gerekse siyasal/ hukuki sorunları olduğu ülkelerle bu sorunları tamamen diplomatik bir zemine oturtarak çözmesi, bazı haklarından ve savunduğu doğrulardan feragat ederek karşı tarafın görüşlerini kabul etmesini gerektirebilmektedir. Davutoğlu’nun ilk Dışişleri Bakanlığı dönemlerinde Türk dış politikasının ısrarla üzerinde durduğu “sıfır sorun” söylemi, bölgesel dış dinamiklerin hesaba katılmaması ve bu dinamiklerin Türkiye’yi de etkileyebileceğine ihtimal verilmemesi sebebiyle zaman içerisinde etkisini yitirmiş, uzun vadeli bir dış politika stratejisine dönüşmemiştir.

Tartışmanın genelinde de bahsedildiği üzere Arap Baharı, Türk dış politikasının 2009 sonrası geliştirilen ılımlı politikalarından geri adım atmasına ve Ortadoğu coğrafyası başta olmak üzere birçok devlet lideri ile ilişkilerini gözden geçirmesine sebep olmuştur. Davos Zirvesi ile başlayan süreçte Arap Baharı’nın da devam etmesi ile Türkiye, kendisini demokratik hareketleri destekleyen bir aktör olarak ön plana çıkarmış, savunduğu değerlere ters düşmemek adına daha önceden dini değerleri ve ekonomik çıkarları doğrultusunda yakınlık kurduğu diktatör rejimlere karşı muhaliflerin yanında yer almıştır. Suriye’de Esad rejimi ile gerginleşen ilişkilerin hat safhaya ulaşması ve Türkiye sınırında yaşanan

hareketlilik, Mısır’daki askeri darbe sonucunda Sisi hükümeti ile olan ilişkilerin asgari düzeye indirilmesi ve Mursi’ye destek verilmesi, Rusya ile yaşanan uçak krizi sonrası ticari ilişkilerin askıya alınması ve koyulan ambargolar, Türk dış politikasının komşuları ile mesafeli bir tutum izlemesine sebep olmuştur.

Bu süreçte dijital çağın önemli araçlarından internet ve özellikle sosyal medyanın Türk dış politikasının dinamiklerini şekillendirmede elzem bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Hem iç basında hem de dış basında sanatçıları, yazarları, sporcuları ve ünlüleri de içerek şekilde Türkiye’nin dış politikası ile ilgili yürütülen propaganda kampanyaları, kamuoyu nezdinde olumlu veya olumsuz algıların yaratılmasında etkili olmuştur. Suriye ile olan ilişkilerde Esad’ın iç ve kamuoyunda diktatör olarak lanse edilmesi, Süleyman Şah Türbesi’nin yerinin değiştirilmesinde Davutoğlu’nun bizzat operasyonu yürütürken çekilen ve basına verilen görüntüleri, Mısır’ın eski hükümetine destek amacıyla sosyal medyada “Rabia” kampanyalarının başlatılması, Rusya ile ilişkilerde bilhassa yabancı medyada çıkan haberler bu tezi doğrula niteliktedir. Dolayısıyla bilginin hızlı ve kolay bir şekilde yayılabilmesi, medyanın yalnızca toplumları değil, devletlerarası ilişkileri de ne düzeyde etkileyebildiğini bizlere göstermiştir.

Her ne kadar Türkiye’nin komşuları ile olan sorunları normal düzeye getirilmeye çalışılsa da, 2011 öncesi izlenen “sıfır sorun” politikası çerçevesinde bir retorik kullanılmamakta, ilişkiler daha çok zorunlu reelpolitik yaklaşımlar çerçevesinde ve ticari odaklı yürütülmektedir. Medya bu süreçte özellikle hükümet kanalları tarafından etkili şekilde kullanılmaya çalışılmakta, gerilimli bir sürecin ardından medya aracılığı ile kamuoyuna, komşularla ilişkilerde normalleşme mesajları verilmektedir.

KAYNAKÇA

1. AKGÜN, M. ve GÜNDOĞAR, S.S. (2012). “Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2012 Raporu”, TESEV Dış Politika Programı, İstanbul, 22.
2. AKSAR, Y. (2012). “Birleşmiş Milletler Palmer (Mavi Marmara) Raporu ve Uluslararası Hukuk”, *Uluslararası İlişkiler*, 9(33): 24
3. ASMA, Y. (2009). “Rusya- Ortadoğu İlişkileri”, ORSAM, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=479>, 28.05.2015
4. AYDIN, M.Ş. (2014). “Arap Baharı ve Mısır’da Yansımaları”, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
5. BALCI, A. (2017). *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar*, Alfa Yayınları.
6. BANK, A. (2014). “Türkiye ve Arap İsyanı: Bölgesel Politikalarda Türkiye İniş mi Yoksa Çıkış mı Yaşıyor?” ss.94-95, (Ed.), KİREÇCİ, M.A., *Arap Baharı ve Türkiye Modeli Tartışmaları*, ASEM Yayınları, Ankara
7. DURAN, B. (2011). “Türk Dış Politikası Yıllığı 2009”, SETA, 26.
8. EL MERHUN, A. (2014). “Suriye - Rusya ilişkilerinin hikayesi”, Al Jazeera Türk, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/suriye-rusya-iliskilerinin-hikayesi-0>, 26.05.2015.
9. ERKMEN, S. (2013). “Orta Doğu’da Kilitlenen Güç Mücadelesi ve Yeni Çatışma Olasılığı”, *Orta Doğu Analiz Dergisi*, 5(52): 71-77.
10. KARDAŞ, Ş. (2013). “Türkiye ve Arap Baharı: Türkiye’nin Ortadoğu Politikasındaki Değişiklikler”, *Hazar Raporu*, 71-79
11. KAYA, Y ve ÖZALP, G (2015) “Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesinin Korunması”, *Turkish Studies*, 10(9): 263-302
12. KOUSKOUVELIS, I. (2013). “The Problem with Turkey’s Zero Problems: Turkey, Past and Future” *Middle East Quarterly*, pp. 47-56
13. OĞUZLU, T. (2012). “Komsularla Sıfır Sorun ve Arap Baharı: Tıkanmışlık Durumunun Bir Analizi”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 4(42): s.48
14. ÖRMECİ, O. (2012). “Türk Dış Politikasının Suriye Kavşağı: Davutoğlu’nun Tutarlılık İkilemi”, *Uluslararası Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/turk-dis-politikasinin-suriye-kavsagi-davutoglundun-tutarlilik-ikilemi>, 28.05.2015
15. ÖZBAY, F.(2012). “Rusya’nın Suriye Politikası ve Türkiye-Rusya İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü, http://avrasya.istanbul.edu.tr/?page_id=8008, 28.05.2015
16. SAE, (2011). “Türk Dış Politikasında Sorunsuz Alan Kaldı mı?” Raporu, 4.
17. SÖNMEZOĞLU F. ve BAYIR, Ö. E. (2014). *Dış Politika: Karşılaştırmalı Bir Bakış*. Der Yayınları, İstanbul.
18. TAN, M., BELLİ, A. ve AYDIN, A. (2012). “2022 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları”, *II.Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, Kahramanmaraş.
19. TÜYSÜZOĞLU, G. (2013). “Milenyum Sonrası Türk Dış Politikası: Yeni Osmanlıcılık ve Türk Avrasyacılığı Ekseninde İnşa Edilen Bir Pragmatizm”, *Alternatif Politika*, 5(3): 307.
20. “No: 310, 23 Kasım 2013, Türkiye-Mısır İlişkileri Hk.”, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/no_-310_-23-

- kasim-2013_-turkiye-misir-iliskileri-hk.tr.mfa, 21.12.2017.
21. “Hem tatil hem siyaset için Bodrum'da”, Hürriyet, <http://www.hurriyet.com.tr/hem-tatil-hem-siyaset-icin-bodrumda-9588900>, 20.12.2017.
 22. “Hero’s Welcome for Turkish Leader After Davos Walkout”, The New York Times, <http://www.nytimes.com/2009/01/31/world/europe/31turkey.html>, 20.12.2017.
 23. “Kirpi İkilemi: Türkiye ve Rusya İlişkileri”, Al Jazeera Türk, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/kirpi-ikilemi-turkiye-ve-rusya-iliskileri>, 28.10.2017.
 24. “Putin and Erdoğan: The Beginning of a Beautiful Friendship”, The Moscow Times, <https://themoscowtimes.com/articles/putin-and-erdogan-the-start-of-a-beautiful-friendship-54742>, 27.10.2017.
 25. “Süleyman Şah Karakoluna tahliye operasyonu: "Şah Fırat", CNN Türk, <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/suleyman-sah-karakoluna-tahliye-operasyonu-sah-firat>, 29.10.2017.
 26. “Tayyip Erdoğan Süpermarket”, Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/tayyip-erdogan-supermarket-gundem-1261964/>, 29.10.2017.
 27. “Turkey's Erdoğan slams Russia, China, Iran over Syria”, Reuters, <http://www.reuters.com/article/2012/09/27/us-syria-crisis-turkey-idUSBRE88Q1L020120927>, 30.05.2015.
 28. “Turkey won't apologize for downing Russian warplane, Erdogan says”, CNN, <http://edition.cnn.com/2015/11/26/middleeast/syria-turkey-russia-warplane-shot-down/index.html>, 28.10.2017.
 29. “Türkiye "Dünya Rabia Günü"nde tek yürek oldu”, TRT Haber, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-dunya-rabia-gununde-tek-yurek-oldu-140307.html>, 29.05.2015.
 30. “Türkiye'nin Suriyeli muhaliflere yardımı belgelendi”, CNN Türk, <http://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyenin-suriyeli-muhaliflere-yardimi-belgelendi>, 02.06.2015.
 31. “Zero Problems in New Era”, Foreign Policy, <http://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/>, 19.12.2017.